HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לישני בתראי קמ"ל הכא כתיב [1]כי יקח ולא (א)שיקח את עצמו והכא כתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו: ת"ר [א]הרי את אשתי הרי את ארוסתי הרי את קנויה לי מקודשת [ב]הרי את שלי הרי את ברשותי הרי את זקוקה לי מקודשת וליתנינהו כולהו כחדא תנא תלת תלת שמעינהו וגרסינהו [ג]איבעיא להו מיוחדת לי מהו מיועדת לי מהו עזרתי מהו נגדתי מהו עצורתי מהו צלעתי מהו סגורתי מהו תחתי מהו תפושתי מהו לקוחתי מהו פשוט מיהא חדא דתניא [ד]האומר לקוחתי הרי זו מקודשת משום שנאמר כי יקח איש אשה איבעיא להו חרופתי מהו ת"ש דתניא [ה]האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה ויהודה הויא רובא דעלמא ה"ק האומר חרופתי מקודשת שנאמר [2]והיא שפחה נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה (ב)ויהודה ועוד לקרא אלא ה"ק האומר (ג)חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה במאי עסקינן אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה מנא ידעה מאי קאמר לה ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה אע"ג דלא אמר לה נמי (ד)דתנן היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש ואמר רב הונא אמר שמואל [ו]הלכה כר' יוסי אמרי לעולם במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ואי דיהיב לה ושתיק ה"נ [ז]הב"ע דיהיב לה ואמר לה בהני לישני והכי קא מיבעי ליה הני לישני לקידושי קאמר לה או דילמא למלאכה קאמר לה תיקו: (ה)גופא היה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש אמר רב יהודה אמר שמואל [ח]והוא שעסוקין באותו ענין וכן אמר (ו)ר"א א"ר אושעיא והוא שעסוקין באותו ענין כתנאי (ז)רבי אומר והוא שעסוקין באותו ענין ר' אלעזר בר ר"ש אומר אע"פ שאין עסוקין באותו ענין ואי לאו דעסוקין באותו ענין מנא ידעה (ח)מאי קאמר לה אמר אביי (ט)מענין לענין באותו ענין אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי א"ל רב יימר לרב אשי ואלא הא (י)דאמר רב יהודה אמר שמואל [ט]כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם אפילו לא שמיע ליה הא דרב הונא אמר שמואל א"ל אין הכי נמי: וכן בגירושין נתן לה גיטה ואמר לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי היא מגורשת: (כ)[י]פשיטא נתן לה גיטה ואמר לה לאשתו הרי את בת חורין

לא

רש"י

לישני בתראי. דקאמר בהו אין כאן בית מיחוש בין דקידושין בין דגירושין: ליתנינהו כחדא. למה לי למיתני מקודשת מקודשת תרי זימני: מיוחדת. לשון והיו לבשר אחד (בראשית ב): מיועדת. לשון אשר לא יעדה (שמות כא) שהוא לשון קידושין באמה העבריה: עזרתי נגדתי. לשון אעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב): סגורתי. לשון ויסגור בשר (שם): עצורתי. לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית. ורבותי אמרו לשון כי אשה עצורה לנו (שמואל א כא) ולא נהירא דההיא עצורה ממנו קאמר דהא אחימלך אמר לו לדוד אם נשמרו הנערים אך מאשה ודוד אהדר ליה אשה עצורה לנו והננו טהורים: ויהודה ועוד לקרא. וכי המקרא צריך סיוע ממנהג שביהודה: שכן ביהודה כו'. אבל מקרא ליכא למילף דההוא יחוד בעלמא הוא שהרי בשפחה כנענית הכתוב מדבר שאין קידושין תופסין בה ומעיקרא הוה סלקא דעתיה כמ"ד בגיטין (דף מג.) בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר דשייכי בה צד קידושין: במאי עסקינן. בהנך לישני דקא מיבעיא לן אי הוו קידושין או לא ה"ד אי בשאין מדבר עמה קודם לכן על עיסקי קידושין וכן בהנך לישני דגירושין שלא היה מדבר עמה על עסק גיטה: מנא ידעה כו'. כלומר אפילו הוו הנך לישני לשון קידושין היכי מקדשא הא לא ידעה מאי קאמר לה שתתרצה להתקדש לו: ואלא במדבר. מה לי אי לא הוה לשון קידושין אפילו לא אמר לה מידי נמי אלא שנתן לה קי"ל דהוו קידושין כר' יוסי: גיטה וקידושיה. או גיטה או קידושיה: ה"ג. דמקדשא כרבי יוסי דאמרינן מסתמא לשם קידושין נתן והיא קבלתם לכך אבל השתא דפריש הנך לישני אם לשון קידושין הן נתקדשה ואם לשון לצוה לעשות מלאכתו הם הרי גילה בדעתו שאינו חפץ לקדשה עכשיו: והוא שעסוקין כו'. הא דקאמר רבי יוסי דיו והוא שהיו עסוקים בדיבור עיסקי קידושיהן עד שעת נתינה: מנא ידעה. כיון דבשעת נתינה לא עסוקין בדיבור הקידושין מנא ידעה שלשם קידושין הוא נותנם לה שתתרצה ואע"פ שדברו כבר בכך הרי פסקו אותו עסק: מענין לענין. שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדבר צרכי זיווגם היה כמו כמה יש לך נדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם: בטיב גיטין. בהלכותיהן: לא יהא לו עסק עמהן. להיות דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן(ל): אפי' לא שמיע ליה. הא דהלכה כרבי יוסי נימא נמי דלא יהא לו עסק עמהם כלומר מי שכיחא הא או לא שכיחא שיהא אדם נותן גט או קידושין לאשה ואינו מפרש: וכן בגירושין. כמו אמר מר וכן בגירושין כו': פשיטא. בניחותא:

לא

תוספות

ודן די יהוי ליכי מינאי הוא גופו של גט ופליגי רבנן[א] עליה ושמואל סבר כרבנן[ב] וי"ל דהרי את מקודשת ולא אמר לי לא משמע כלל דמקודשת לי קאמר דאדם עשוי לקדש אשה לחבירו וידים שאין מוכיחות כלל כי הני ודאי קאמר שמואל לא הוויין ידים[ג] אבל בהאי דנדרים הוו מוכיחות טפי וכן ההוא דכותב טופסי גיטין(מ) הוו מוכיחות דאין אדם מגרש אשת חבירו אך בריש מסכת נזיר (דף ב:)(נ) יש ספרים דגרסי האומר אהא ה"ז נזיר אמר שמואל והוא שהיה נזיר עובר לפניו וקא אמר לימא דקסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים אין[ד] מש"ה(ס) כי נזיר עובר לפניו הוי ידים מוכיחות ומהני אבל אין נזיר עובר לפניו הוי ידים שאין מוכיחות ולא מהני ואית ספרים דגרסי לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים ומשני עובר לפניו הוויין ידים שאין מוכיחות לכל הפחות אבל אין עובר לפניו אפילו שאין מוכיחות לא הוי[ה]:

עצורתי מהו. פי' בקונטרס לשון עצרת שתהא נאספת עמי בבית ורבותי מפרשים לשון כי אשה עצורה לנו ולא נהירא דההוא עצורה ממנו קאמר דהא אחימלך אמר לו לדוד אם נשמרו הנערים אך מאשה ודוד אהדר ליה אשה עצורה לנו והננו טהורים עכ"ל ור"י מיישב לישנא דקרא כפירוש רבותיו דה"פ כי אשה שהיתה אצלנו מתמול שלשום היה זה[ו] אבל עכשיו אנחנו טהורים וניחא דכל אלו הלשונות השתא לישנא דקרא[ז]:

משום שנא' והיא שפחה נחרפת לאיש. וסבר דקרא איירי בחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לע"ע וכמ"ד בהשולח (גיטין דף מג.) דקידושין תופסין בה:

שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה. ודוקא ביהודה אבל בעלמא לא דקסבר(ע) דבשפחה כנענית הכתוב מדבר שאין קידושין תופסין בה:

לא יהא לו עסק עמהן. פי' בקונטרס לא יהא דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן והר"ר עזריאל פי' שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשם שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם ולא יבין וקשה תינח בקידושין בגירושין מה בכך אם יסבור שאינה [מגורשת] ושמא איכא למיחש לכהן מיהו לישנא דעמהן לא משמע הכי דאין אדם יכול ליתן גט אלא לאשתו ועוד לקמן בפרקין (דף יג.) משמע שיש חשש איסור אשת איש דאמר וקשין לעולם מדור המבול ומיהו יש לומר דאיכא למיחש אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר[ח]:

אפי' לא שמיע ליה[ט]. פירוש אדם שנתמנה אגיטין וקידושין צריכין אנו להודיעו הא דרב יהודה אמר שמואל שלא יכשל בה דשכיחא או דילמא ליכא למיחש להכי דלא שכיחא כולי האי וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס:

אשה

מסורת הש"ס

א) [בכת"י ודפו"ר שיקיה], ב) [ע' תוס' ב"ב סא. ד"ה ואב"א], ג) [בכת"י חרופתי, ובדפו"ר חרופה. ונראה דכצ"ל], ד) מעשר שני פ"ד מ"ז, ה) [ע' מ"ש רש"י סוכה יד. ד"ה משום הכי וכו' שאלתי את מורי וכו'], ו) [בכת"י ודפו"ר: רבי אלעזר], ז) תוספתא דקדושין פ"ב ה"ט [ע"ש], ח) [מרש"י נראה דל"ג "מאי קא"ל", רש"ש ע"ש], ט) ב"ב קיד., י) לקמן יג, כ) גיטין פה:, ל) [חגיגה ט ע"א], מ) [גיטין שם], נ) [ושם ד"ה ה"ג], ס) [בדפו"ר: ומש"ה], ע) [כריתות יא.], פ) [נדצ"ל אלמא הוה לשון], צ) [נדצ"ל שנתקדשה], ק) [נדצ"ל וכי לאיזה], ר) [נדצ"ל מענין לענין באותו ענין],

◆

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א

2. וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה: ויקרא יט כ

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

מוסף תוספות

א. דרבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ולא בעי ודין וכו' ורבי יהודה סבר לא הויין ידים מדקבעי לומר ודין דאי לא כתב ודין בגט הוי כמגרש בדבורא בעלמא ושטר ראיה בעלמא הוא. תוס' נדרים ה: ד"ה לימא. ב. דבפרק כל הגט (דף כו.) קאמר הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו' וקאמר שמואל עלה דההיא אף מקום הרי את מותרת לכל אדם פי' דהוא עיקר של גט ואי ס"ל כר' יהודה א"כ צריך שיניח מקום ודין שהרי ודין הוי עיקר לר' יהודה. שם ד"ה ואמאי. ג. וכן ההיא דנזיר וכו' האומר אהא וכו'. שם. ד. כלומר אין ודאי שמואל ס"ל ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. תוס' נזיר ב: ד"ה ה"ג. ה. והכי פירושו לעולם שמואל לא בעי ידים מוכיחות ובזמן שנזיר עובר לפניו ליכא לספוקי דיד מיהא הוי אבל אין נזיר עובר לפניו דלמא אהא בתענית קאמר פירוש ואפילו יד לא הוי, ולגירסא זו מסיק דשמואל לא בעי ידים מוכיחות. שם: והא דמשני הכא דקאמר לי, והתם כשנזיר עובר לפניו דאז הוי הוכחה גמורה, ה"ה דאי הוה מצי לאשכוחי בכולהו הוכחה קצת הוה משני הכי אלא דלא משכח בענין אחר. תוס' הרא"ש. ו. כלומר מתמול ושילשום היתה אצלינו. תוס' טוך. ז. ותפושה נמי הוי כמו ותפשה ושכב עמה. תוס' טוך. ח. ויסבור שאין באותם קידושין ממש ויבא להתיר אשת איש לראשון. תוס' טוך. (יש לעי' בפירוש דבריו ויבא להתיר מי יבא הרי מדובר בבעל עצמו). ט. תימה אי לא שמיע ליה למה לא יהא לו עסק עמהן הרי הוא סבר לידע כל טיב גיטין וקידושין הלכך נראה לפרש. [נ"א דלא כפי' הר"ר עזריאל.] דה"ק. תוס' הרא"ש. (עי' מהרש"א).

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן כז סעיף ב:
כח ג מיי' שם הל"ז טוש"ע שם סעי' ג:
כט ד מיי' שם הל"ו טוש"ע אה"ע שם סעי' ב:
ל ה מיי' שם הלכה ו טוש"ע סעי' ג בהג"ה:
לא ו מיי' שם הל"ח ופ"א מהל' גירושין הל"א סמג עשין מח טוש"ע שם סעי' א וסי' קלו סעי' ב:
לב ז מיי' פ"ג מהל' אישות הל"ז סמג שם טוש"ע שם סימן כז סעי' ג:
לג ח מיי' שם הל"ח ופ"א מהל' גירושין הל"א סמג שם טוש"ע אה"ע סי' כז סעי' א וסי' קלו סעי' ב:
ט [טוש"ע שם סי' מט סעי' ג וסי' קנד בסדר הגט סעי' א בהגה וסעי' קא]:
לד י מיי' פ"א מהל' גירושין הל"ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קלו סעי' ד:

◆

תוס' ר"י הזקן

הרי את אשתי. שקדשה בכסף ואמר לה כך והיא מכרת ומבינה כונת הלשון, דאי לאו מבינה לאו כלום הוא. אי נמי שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה שאע"פ שאינה מבינה הרי נתרצית ואע"פ שלא אמר לה כלום דיו. ואם קדשה בשטר מיירי שכתב לה כך. **מיוחדת.** לשון והיו לבשר אחד [בראשית ב, כד]. **מיועדת.** [לשון] אשר לא יעדה [שמות כא, ח]. **עזרתי נגדתי.** לשון אעשה לו עזר כנגדו [בראשית ב, יח]. **צלעתי סגורתי תחתי.** [לשון] ויבן את הצלע ויסגור בשר תחתינה [שם פסוק כא]. **עצורתי.** כלומר נאספת עמי בבית. ולא מצינן למימר לשון אשה עצורה לנו [ש"א כא, ו] דההוא ר"ל מנועה ממנו. **תפושתי.** לשון לא נתפשה [במדבר ה, יג], או ר"ל נתפסת עמי בבית. **כי יקח.** אלמא(פ) לשון קדושין. ואידך תבעי, והוי ספק מקודשת. **[שכן ביהודה קורין לארוסה] חרופה.** אלמא לשון ארוסין הוא. **רובא דעלמא.** [ליכא למימר דאי הוה רובא דעלמא] הוי קדושין אף במיעוט אם אינו שם לשון קדושין, שהרי אף אם אומרת שדעתה שהלשון אמר לה לשם קדושין הם העדים אינם מבינים הלשון והוו להו כמקדש בלא עדים שהרי אין הדבר ברור לעדים מצד מה שראו ושמעו אלא מצד מה שהם אומרים שכוונו לקדושין. אלא ה"ק ה[י]כי עביד מימרא חלוטה וקתני מקודשת כאילו הויא מקודשת ברוב העולם שמבינים הלשון. **[יהודה] ועוד לקרא.** הואיל וסבירא לך דקרא לשון קדושין, מה לנו להביא סיוע מלשון יהודה, אלא ודאי סבירא ליה דקרא לאו לשון קדושין הוא דלשון יחוד בעלמא, דבשפחה כנענית הכתוב מדבר שאין קדושין תופסין בה, אלא ביהודה קאמר דהואיל ובלשונם הוא לשון קדושין מקודשת הואיל ומכרת שלשם קדושין אמר לה כך, הילכך זאת השיטה אליבא דר' ישמעאל דסבירא ליה הכי בכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה [יא, א] ואנן קי"ל כתנא דפליג עליה התם דבחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי הכתוב מדבר, כמו דאיתא בפרק השולח [מג, א], ולדידיה נחרפת לשון קדושין, הלכך האומר חרופתי בכל מקום מקודשת דקי"ל כוותיה כמו שביארנו בהשולח וכ"כ הר"ם [אישות פ"ג ה"ו]. **במאי עסקינן.** בהני לישני דמיבעיא לן. **מנא ידעה.** פיר"ש אפילו לשון ההוא לשון קדושין הוא, היכי מקדשא והלא אינה בקיאה בלשון והואיל ולא דיבר עמה להתקדש לו ואינה מבינה ענין הדברים לא נתרצית להתקדש לו. **הכי נמי.** דהוו קדושי דתנן היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ונתן לה ולא פירש דיו. **למלאכה.** משתמעי, ואע"פ ששניהם מודים שלקדושין נתכוונו אינן קדושין שהרי העדים לא נתברר להם אמתת הלשון בעת ששמעוהו ונמצא שאין הדבר תלוי במה שראו העדים, ומסתברא אם תחלה אמרו לעדים הרי אני נותן לה לשם קדושין בזה הלשון, והיא תאמר שהלשון תבין לשם קדושין, דודאי הוו קדושין, שבשעה ששמעו העדים הלשון [נתברר להם] שהן קדושין דלא שייך הכא למימר בטלה דעתם אצל כל אדם כדאמרינן בשבת [צב, א] דאנשי הוצל שמוציאים משוי על ראשם אם עשו בשבת פטור דבטלה דעתן אצל כל אדם, דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל קדושין בכל לשון שתכיר ותבין שהוא לשון קדושין ויבינו השומעים גם כן(צ) כשנתקדשה מקודשת, דהא חרופתי ביהודה הואיל וביהודה הוי לשון קדושין הויא מקודשת ביהודה. ומסתברא דהא דאיסתפקא לן בהני לישני אי לקידושין משתמעי, הטעם מפני שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה אבל אם לא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ודאי למלאכה משתמעי, ואפילו ששניהם מודים שלקדושין נתכוונו אין כאן עדים כלל, אבל בלישני דלעיל שהם לשון קדושין אפילו לא דיבר עמה על עסקי קדושין אם היא מודה שהבינה הלשון מקודשת שהרי הבינה הלשון ונתרצית והלשון הוא לקדושין ויש כאן עדים. וכ"נ דעת הר"ם שכתב פ"ג [ה"ז] דאין חוששין למלות אלו, (ק)וכן לאיזה מלות חוששין אם לא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה, אלא ודאי שזה החילוק בין מלות אלו ומלות שהם לשון קדושין. **גופא היה מדבר עמה.** במסכת מעשר שני פ"ד [מ"ז] תנינא לה גבי גט נמי אע"ג דלא בעינן דעתה דידה צריך שיגלה דעתה שנותנו לה בתורת כריתות ומדרבנן כמו שכתבנו בגיטין פרק הזורק. **[מענין לענין] באותו ענין.** שתכף שאמרה הן כלומר שרוצה להתקדש לו נתן לה הכסף. (ר)**באותו ענין.** כלומר מענין הקדושין לענין אחר והוא מאותו ענין שאמר לה תרצי להתקדש לי ואמרה הן, ואמר כמה צריכה את לפרנסה, כמה יש לך נדוניא (כלומר מי שכיחא האי מילתא שיהיה אדם מקדש או מגרש ואינו מפרש או לא שכיחא), ובעוד שהיו עסוקים באלו הדברים נתן לה הכסף. והלכתא כרבי מחברו ולא הוו קדושי. **בטיב גיטין.** בהלכותיהן. להיות דיין בדבר שמא יתיר ערוה וזהו עיוות שאינו חוזר לתיקון. **לא יהא לו עסק. דרב יהודה אמר שמואל.** והוא שעסוקין באותו ענין דוקא [כלומר מי שכיחא האי מילתא שיהיה אדם מקדש או מגרש ואינו מפרש או לא שכיחא]. **אמר לאשתו.** בכתב, שכתב לה כן, אבל בדבור אינה מתגרשת. **בת חורין.** לא אמר כלום דבת חורין היא כשהיא תחתיו גם כן.

MOZNAIM